

RUBIUM > *marreus*, *roure/reure* etc.; en fi, el nostre cas i el de *rèrbol* = TÛRBIDUS, -BÛLUS, són ben paral·lels.

És clar que a la consolidació del canvi *o* > *e* pogué ajudar la paronímia amb *REMORA* (que alguns deien *rèmola*), per més que no hi hagi ni la més remota semblança entre els dos peixos: teleostis sí, però pertanyents a famílies molt diverses (la *rèmora* és un escòmbrid); de grandària i hàbits molt diferents; de figura afuada, l'un, i arrodonida l'altre. Insostenible l'etimologia *REMORA*, que atribuï a *rèmol* el frívol dicc. de GdDiego: veg els gravats dels dos en *AlcM*

És possible que una vacil·lació entre **rómol* i *rèmol* existís encara en el S. XIV, car un pintor —anomenat en b. ll. *Remolus* («magistrum *Remolum* pictorem», citat dues vegades), com autor d'un retaule a la vila d'Íxar, Sud-est d'Aragó, en l'any 1367— un poc més tard, el mateix any, consta que el «maestro *Romulo*» ha fet un retaule a Saragossa; i encara en el mateix any, ja figura consolidat en aquesta ciutat fent retaules: «magistri *Romoli* pictoris civitatis Cesarauguste» (*Est Edad Media Cor. Arag* v, 711, 712). No cal dir que no duia nom de peix, sinó el nom de persona llatí *Romulus*

¿Era potser un artista català de Barcelona o València, que havent tingut èxit a la vila d'Íxar, prop dels nostres límits, fou després cridat a Saragossa? Li deien el nom en català vulgarment, adés amb *ó*, adés amb *e*? possible que, amb *é* fos a manera de motiu vulgar, jugant amb el nom del peix; i que, en tornar-se més respectat, i en l'ambient més culte de Saragossa, es fes posar el nom en la forma més correcta. També podem imaginar, i potser és més versemblant, que fos del Regne de les Dues Sicílies, i que en medis bilingües catalano-sicilians li vagin deformar el nom classicitzant *Romulus* —sigui els mariners que el portaren, o en l'ambient català de Sicília—, per la consciència que hi havia, entre gent de mar o de costa, que el peix dit *rúmulu* en sicilià, es deia en català *rèmol*. Així i tot tindríem aquí una altra comprovació de l'etimologia

DERIV. de *rom* (o *remoret* < *remolet*) potser ho és + *romeret* (*rūmórēt*), peix que, a StPolM, un amic i savi pescador vell em descriuí com molt semblant a un dot, però més petit, de cosa d'una terça (1925).

Rèmola, V. *remolatxa* *Remolar* (drassanes o oficial d'allí), V. *rem*; de pesca, V. *rèmora*; V. *remor*

REMOLATXA, 'bleda-rave', probablement pres de l'it. *remolaccio* 'ravenissa, rave silvestre', altra hortallissa de conreu i ús semblant, si bé botànicament distinta, que prové del ll. ARMORACIUM id. □ 1.ª doc. 1805, Belv.

En castellà aquest italianisme és tant o més recent que en català, car allà a penes s'esmenta en el S. XVIII, i entre nosaltres ja era més conegut en la llengua ciutadana que el concurrent *bleda-rave*, a la fi del mateix segle (no registrat aquest fins a Lab.); *remolatxa* tant Belv com Lab.: «*remolatxa*, planta: *remolacho*, *betaraga*: radix betae»; no hi ha, doncs, cap raó per creure

que el cat. el vagi pendre del cast., si bé és possible que fóssim nosaltres els transmissors.

De la història del conreu de la planta, i de l'origen del seu sinònim, hem tractat en el vol. I (841a18-b15); de l'etimologia i història de *remolatxa* tracto, críticament i molt detinguda, en l'article REMOLACHA del *DECH* (que amplia bastant el del *DCEC*).

En italià ja es documenta a mj. S. XVI, i de l'italià manlevà també el mot el fr. dial. *ramorache*, ja anterior a 1550. En llatí el mot, i la seva variant, *armoracia* ja apareixen en Plini, però són d'origen estranger, potser afro-asiàtic segons Pisani, potser cèltic, com vaig suggerir jo en el *DCEC* i en *Top Hesp* II, 202, i I, 398; veg. les raons meves i l'extensa i inèdita exposició d'ell que publico com a nota d'aquell article: seria, segons jo, un cpt. de la preposició cèltica *are*-+cèlt. *more* 'mar' + el sufix cèltic *-ako/akjo-*. La seva objecció pel fet que el *ramolaccio* no es caracteritza per créixer prop del mar ni d'aiguamolls, no és ferma: *areté* sovint el valor de 'prop' en cèltic, però com demostrà el gran celtòleg Kuno Meyer, generalment designa llocs situats 'a llevant de', 'a l'Est de'; per això els celtes britànics anomenaren *Are-mor-ica* la Bretanya, que trobaven navegant des de més a l'Oest; i igualment pogueren donar, així mateix, el nom de *ar(e)-mor-akjo-* a una planta que no prosperava a la Gran Bretanya, però sí al SE, o a l'E., de la mar que els separava del continent, en llurs navegacions des de les Illes Britàniques

DERIV regressiu en pot ser *rèmola*, planta dolenta de les hortes, segons Griera

REMOLCAR, del ll tardà REMÛLCARE id, derivat de REMÛLCUM 'gúmena o cable de remolcar, que es prengué del gr. *ρυμουλκῆω* 'jo remolco', compost de *ρῦμα* 'gúmena de remolc' i *ἄλκος* 'acció d'estirar o tirar'. □ 1.ª doc : S. XIII

Tornant a Sicília els nostres, de la gran batalla naval decisiva contra l'estol franco-napolità, «casuna de les galees del rey d'Aragó *remolcaven* una o dues galees d'aque-<I>les que avien preses, ab la popa primera», Desclot, § 98 (*NCl.* III, 124.6); «mariner és tengut que vaja a *remolcar* nau o leny, per entrar en port, si lo notxer li u comanda», *Consolat de Mar* (CXIV, Pard., p. 143) També en la *Crònica* del Cerimoniós (10), en Marsili (*DAG*) i en bastants textos cat medievals, que aplega Colon (*Enc Ling* II, 221) I ja apareix, en text llatí, en un doc. català de 1258.

En castellà no es documenta fins a 1528 (potser un *remolgar* sense definir en un dicc. de rims de 1475). En francès *remorquer/iquer*, no apareix fins a Rabelais, c. 1530 (cf. *RFgn* XXXII, 150). Sembla majorment segur que tant en castellà com en francès són manlleus del català, tenint en compte que la forma it. *rimorchiare* és divergent, i la portuguesa *rebocar*, encara més alterada: aquí, amb variant *remolgo*, *remolgueiro* 'peresós', vacil·lació que també sembla suggerir manlleu a una altra llengua, segurament la nostra; l'alterat *rebo-car* port. ja podia venir alterat, des del català, en trobem *rebolcar* per *remolcar* en un relat mall. del S. XIV,